

שיוכל לשכשך את ידיו]. כיון שיכול הוא לשכשך הוא רגלו במים, אם יתכופף וישחה, יוכל לשכשך אף את ידו.

אמר רבה בר בר חנה: לדידי חזיא לי קרן אפל [אני ראיתי את אותו סלע שנקרא "קרן אפל"], כאשר עמדתי תחתיו, דקם ההוא טייעא כי רכיב גמלא ונקיט רומחא בידיה [שעמד עליו, על אותו סלע, סוחר ישמעאלי, רוכב גמל, ומחזיק רומח בידו, שהוא דבר גבוה וכולט מאוד], ובכל זאת, מחמת גובהו העצום של הסלע — מיתחזי איניבא [נראה לי אותו ישמעאלי קטן כתולעת⁽¹³¹⁷⁾].

תנו רבנן: "ונתתי גשמיכם בעתם". היינו שלא תהיה הארץ שכורה [שתויה מריבוי גשמים יותר מדי], ולא שתהא צמאה למים, אלא בינונית⁽¹³¹⁸⁾.

ולמה אין זה טוב שירדו גשמים מרובין מדי

—

לפי שכל זמן שהגשמים מרובין, מטשטשין [מקלקלים] את הארץ, ואינה מוציאה פירות.

דבר אחר [ביאור אחר בענין]: "בעתם" כג-א מדבר בענין זמן ירידת הגשמים.

דהיינו, שירדו הגשמים בזמן הראוי ביותר לכך. בזמן שאין בני אדם רגילים להלך בדרכים, ואין הגשמים מפריעים למהלך

תניא נמי הכי [אף שנינו כך בברייתא]: שנה שגשמיה מרובין, אנשי משמר שולחין לאנשי מעמד [להלן יתבאר מיהם אנשי משמר ואנשי מעמד]: תנו עיניכם באחיכם שבגולה [כאשר אתם מתפללים בתעניות, שימו עיניכם, וחישבו על אחיכם שבגולה], שלא יהא בתייהם קבריהם מחמת ריבוי גשמים.

שאלו את רבי אליעזר: עד היכן גשמים יורדין, ויתפללו שלא ירדו [מהי כמות ריבוי הגשמים, שיתפללו עליה שלא ירדו עוד גשמים]?

אמר להם רבי אליעזר: כדי שיעמוד אדם בקרן אפל [הוא שן סלע גבוה ששמו "קרן אפל"], שהוא מקום גבוה הרבה מעל פני הקרקע, ומחמת ריבוי הגשמים — ישכשך האדם שעומד שם את רגליו במים [במי הגשמים].

ובאמת אין מציאות כזו, שייגיעו מי הגשמים לגובה כזה. ונתכוין רבי אליעזר לומר, שלעולם אין מתפללין על ריבוי גשמים.

תמהו ושאלו את רבי אליעזר: היאך אתה אומר שהשיעור הוא כדי שיעמוד וישכשך רגליו במים, והתניא [והרי שנינו בברייתא]: כדי שיעמוד וכו' וישכשך ידיו במים!

השיב להם רבי אליעזר: רגליו — בידי קאמינא [כאשר אמרתי רגליו — נתכוונתי

1317. כך פירש רש"י. ורב האי גאון גרס "כינבא", והיינו ביצי כינים.

1318. אולי הכוונה להמשך המקרא: "ונתנה

מחמת הגשמים. אבל בגולה, שהבתים בנויים מחומר ולבנים, מתרעין ומתענין, שלא יתמוטטו הבתים מחמת ריבוי הגשמים, ויהיו בתייהם קבריהם.

החיים.

ימי השבוע, ואף יותר מכך.

שכן מציינו בימי שמעון בן שטח, שהיתה עת רצון, ולמרות שירדו להם לישראל גשמים רק בלילי רביעיות⁽¹³²¹⁾ ובלילי שבתות, ככל זאת נתברכה מאוד התבואה, עד כדי כך שנעשו גרעיני החטים גדולים כבליות [כלומר, כל גרעין של חיטה – היה גדול ככליה⁽¹³²²⁾].

וגרעיני השעורים – נעשו גדולים כגרעיני זיתים [כי גרעיני השעורים קטנים מגרעיני החיטים],

והיינו, בלילי רביעיות [ימי רביעי בלילה] ובלילי שבתות. שבזמנים אלו מצויה בחוץ שידה שנקראת אגרת בת מחלת, ושמונה עשרה ריבוא של מלאכי חבלה, והם מזיקים את הבריות⁽¹³¹⁹⁾. ולכן אין בני אדם יוצאים בזמנים אלו⁽¹³²⁰⁾.

שמה תאמר, כיון שהגשמים יורדים רק שני ימים בשבוע – אין בהם די!

אין הדבר כן. כי אותם גשמים – מבורכים הם, ולכן הם שקולים כגשמים שיורדים כל

1320. כך מציינו במסכת פסחים [ק"ב ב]. וכן כתבו התוספות. אבל רש"י כתב: בלילי רביעיות מפני אגרת בת מחלת. וכתב המהרש"א, שלא כתב רש"י טעם זה על לילי שבתות, משום שלא הוצרך לכך, כי בלילי שבת יש טעם אחר, שאסורין במלאכה, ואין הולכין בדרכים.

ועיין בגבורת ארי שהקשה, הרי הגמרא שם אומרת שרק אחרי שרבי חנינא בן דוסא גזר עליה שלא תעבור ביישוב, השאיר לה לילי רביעיות ולילי שבתות. אם כן, היאך יתבאר הפסוק לגבי הזמן שקודם רבי חנינא בן דוסא?! ועיין שם שהאריך בזה.

ובטורי אבן על מסכת חגיגה [ג ב] הקשה מדברי הגמרא שם: "איזהו שוטה – היוצא יחידי בלילה", משמע שזה בכל הלילות, ולא כדברי הגמרא בפסחים, שמדובר רק בלילי רביעיות ושביעיות! עיין שם שהאריך.

1321. במדרשים מציינו, שהיו הגשמים יורדים רק בלילות שבת. עיין ויקרא רבה פרשה לה, ועוד. עוד מציינו שם, שהיה זה בימי שלומציון המלכה.

1322. בגמרא במסכת כתובות [ק"א ב] מציינו:

הארץ יכולה, ועץ השדה יתן פריו", דהיינו, שהיבולים יהיו כראוי. וזהו כשהארץ לא שכורה ולא ולא צמאה, אלא בינונית.

1319. כתב במחזור ויטרי [סימן ק"ה] בשם תשובות רש"י: תפילת מגן אבות מפורש בשבת, דמשום סכנה תיקנוה. דהא ניתנה רשות למזיקין, כדתניא בערבי פסחים: לא יצא אדם יחיד בלילי רביעיות ובלילי שבתות, מפני שאגרת בת מחלת יוצאה, ושמונה עשר רבוא מלאכי חבלה עמה, וכל אחד יש לו רשות לחבל. ואפילו בדרי בתראי דגזר עלה אביי שלא תעבור ביישוב לעולם [ואפילו בדורות האחרונים, שגזר אביי שלא תעבור אותה שידה], עדיין איכא סכנת נפשות מן המתים שמוצאים מנוחה בו בלילה. ודרכן לבא לבית הכנסת תוך י"ב חדש. וחשו רבנן שמה בתר דנפקי ציבורא, איכא מאן דלא צלי בהדי ציבורא, ויתפלל יחידי ויסתכן. עמדו ותקנו לשליח ציבור ברכה אחת מעין ז' וכו'. עיין שם.

ובספר המנהגים [מנהג של שבת אות כ"ז] כתב, שמחמת אגרת בת מחלת אומרים "ופרוש עלינו סכת שלומך וכו'".

ועדשים — נעשו גדולים כדינרי זהב.

יצררו בני הדור מהם, מאותם חטים ושעורים ועדשים, דוגמא למשמרת לדורות הבאים, להודיע כמה החטא גורם. שלולא החטא, היתה התבואה צריכה להיות בגודל כזה. ורק מחמת החטא — התבואה קטנה כפי שהיא כעת.

שנאמר: "עונותיכם הטו אלה, וחטאתיכם מנעו הטוב מכם" (1323).

וכן מצינו בימי הורדוס, שסתרו את בנין בית המקדש השני שבנה עזרא, ובנה הוא בנין אחר במקומו, יפה ממנו [כפי שמצינו במסכת בבא בתרא ג ב, עיין שם]. שהיו העם עוסקין בבנין אותו בית המקדש, וכדי שהגשמים לא יפריעו את העם ממלאכתן, היו יורדין גשמים רק בלילה.

למחר בבוקר נשבה הרוח, ונתפזרו העיבים, וזרחה החמה, ויצאו העם למלאכתן [למלאכת בנין בית המקדש].

ועל ידי כך, שירדו גשמים באופן כזה, שאינם מפריעים למלאכת הבניה, ידעו העם

שמלאכת שמים בידיהם. דהיינו, שבנין זה הוא רצון הקדוש ברוך הוא.

שנינו במשנתנו: מעשה ששלחו לחוני המעגל וכו'.

תנו רבנן: פעם אחת יצא [עבר] רוב חודש אדר (1324), שהוא כבר סוף החורף, ועדיין לא ירדו גשמים.

שלחו העם לחוני המעגל: התפלל עלינו — וירדו גשמים!

התפלל חוני על כך — ועדיין לא ירדו גשמים.

עג חוני עוגה [צייר חוני עיגול סביבו] ועמד בתוכה, כדרך שעשה חבקוק הנביא. שנאמר: "על משמרת אעמדה ואתיצבה על מצור וגו'". והיינו, שכך עשה חבקוק, שעג עוגה ועמד בתוכה, ואמר שלא יצא משם עד שיענהו הקדוש ברוך הוא (1325).

וכך אמר חוני לפניו [לפני הקדוש ברוך הוא]: רבונו של עולם! בניך שמו פניהם עלי [בטחו בי, שתפילתי תועיל], משום שאני

"עם חלב כליות חטה" — אמרו: עתידה חטה שתהא כשתי כליות של שור הגדול.

1323. פירש המהרש"א, שמדובר שם על גשם, כי בפסוק הקודם [ירמיה ה כד] כתוב: אלקים הנותן גשם יורה ומלקוש בעתו.

ורש"י שם פירש: עוונותיכם הטו אלה — הטו החוקות האלה מעליכם שאינם שומרים לכם, ואתם כלים ברעב. עיין שם.

1324. בירושלמי דייק ממה שאמר להם חוני "הכניסו תנורי פסחים", שהיה מעשה זה בערב

פסח. עוד מובא שם שהיה מעשה זה בעשרים באדר. וכן מצינו במגילת תענית. וכתב היפה עיניים, שיתכן שאין סתירה בין שתי המימרות, וערב פסח לאו דווקא, אלא סמוך לפסח היה. אמנם בקרבן העדה שם כתב שהירושלמי מקשה סתירה בין המימרות. עיין שם.

1325. כל מתפלל עומד על מקום אחד. אבל בחבקוק מצינו לשון כפילות "אעמדה ואתיצבה", משמע שעג עוגה במקום שהתפלל, כדי שלא יזוז ממקומו עד שיענה. מהרש"א.

ככן בית לפניך.

נשבע אני בשמך הגדול, שאיני זו מכאן עד שתרחם על בניך, ותוריד להם גשמים.

התחילו גשמים מנטפין מעט מעט.

אמרו לו תלמידיו לחוני: רבי, ראינוך ולא נמות! כלומר, השתדל שנזכה לראותך ולא נמות ברעב מפני עצירת הגשמים⁽¹³²⁶⁾. כי כמדומין אנו שאין גשמים אלו יורדין אלא להתיר שבועתך. שנשבעת שלא תזוז מן העוגה עד שירדו גשמים — והרי ירדו⁽¹³²⁷⁾.

אבל באמת גשמים מועטים אלו אינם מועילים לנו דבר.

אמר חוני לפניו [לפני הקדוש ברוך הוא]: לא כך שאלתי. לא ביקשתי גשמים כאלה, שאינם מועילים כלל. אלא גשמי ברכה, הממלאים בורות שיחין ומערות, כדי שיהיה לעם מה לשתות.

ירדו גשמים בזעף, עד שגודלה של כל טפה וטפה — היה כמלא פי חבית.

ושיערו חכמים, שהיו הטיפות גדולות כל כך, עד שאין שיעורה של טפה פחותה מלוג⁽¹³²⁸⁾.

אמרו לו תלמידיו לחוני: רבי, ראינוך ולא נמות! התפלל עלינו שלא נמות! כמדומין אנו, שאין גשמים יורדין אלא לאבד העולם!

אמר להם חוני: לא תמותו.

אמר חוני לפניו [לפני הקדוש ברוך הוא]: לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון ברכה ונדבה.

ירדו הגשמים כתיקנך. לא טיפות מועטות, ולא טיפות ענקיות, אלא גשם רגיל. אבל ירדו וירדו ללא הפסק, עד שהוצפה בהם כל ירושלים, ועלו כל העם להר הבית, שהוא המקום הגבוה ביותר בירושלים, מפני הגשמים.

אמרו לו תלמידיו לחוני: רבי, כשם שהתפללת על הגשמים שירדו — ונענית, כך התפלל עתה על הגשמים — ויפסקו וילכו להם.

אמר להם חוני: כך מקובלני מרבתי, שאין מתפללין על רוב הטובה שתיפסק.

אבל, אף על פי כן, היות ואתם מבקשים זאת, הביאו לי פר הודאה, להתודות עליו⁽¹³²⁹⁾ ולסמוך עליו, ולהקריבו בבית

ויוכלו בני אדם לאכול את הבהמות. ואף שהוא מזון מצומצם, יש בכך רחמי הקב"ה על בניו. בן יהודיע.

1328. "לוג" היא מידת נפח שהיתה מקובלת בזמנם. ושיעורה: לשיטת הגרא"ח נאה, כ-350 סמ"ק. לשיטת החזון איש, כ-600 סמ"ק.

1329. כך כתב רש"י. ותמה הגבורת ארי, מה ענין וידוי לשלמים, הרי שלמים באים רק

1326. כך פירש רש"י, שאמרו את הדברים בניחותא. אבל רבינו גרשום כתב, שאמרו בלשון תימה: וכי בשביל שראינוך — לא נמות!?

1327. אף שחוני נשבע ואמר בתפילתו "אינו זו מכאן עד שתרחם על בניך", גם בגשמים מועטים יש רחמים לישראל. שאף שאינם מועילים לזרעים ואילנות, יועילו שתוציא הארץ עשב למאכל בהמה, וירעו הבהמות ולא ימותו,

המקדש [כי חוני היה בזמן בית המקדש],
ואתפלל עליכם.

יהי רצון מלפניך, שיפסקו הגשמים, ויהא
רווח בעולם⁽¹³³¹⁾.

הביאו לו פר הודאה.

מיד נשבה הרוח, ועל ידי כך נתפזרו
העבים, וזרחה החמה.

סמך שתי ידיו עליו, ואמר לפניו [לפני
הקדוש ברוך הוא]: רבונו של עולם! עמך
ישראל, שהוצאת ממצרים⁽¹³³⁰⁾, אינך יכולין
לעמוד [לסבול], לא ברוב טובה — ולא
ברוב פורענות.

ויצאו העם לשדה, והביאו להם כמהין
ופטרייות⁽¹³³²⁾ שצצו מיד אחרי ירידת הגשם,
והיה להם מיד מה לאכול.

כעפת עליהם, ומנעת מהם גשמים — אינך
יכולין לעמוד בכך.

שלח לו שמעון בן שמח לחוני: אלמלא חוני
אתה [אם לא שחוני אתה], דהיינו, שאדם
גדול אתה⁽¹³³³⁾ — גוזרני [הייתי גוזר] עליך
נידוי על מה שעשית, כי לא נהגת כראוי
בכך שהטחת דברים כלפי מעלה, ואמרת:
לא כך שאלתי. וגוזרין נידוי על כבוד
הרב⁽¹³³⁴⁾.

השפעת עליהם רוב טובה — אינך יכולין
לעמוד אף בכך.

הגשמים, ולכן היה כאן עניין של וידוי.

1330. הזכיר חוני את העם כשיצא ממצרים, כי
כאשר היו להם נסיונות, כגון מי מריבה ומרה
— לא יכלו לעמוד בהם. וכאשר הקב"ה השפיע
עליהם רוב טובה, כמו המן והשליו, לא יכלו
לעמוד בכך. מהרש"א.

לדורון, ואינם מכפרים כלל. ואילו וידוי בא רק
עם קרבן שמכפר, כפי שמצינו במסכת יומא [לג
א]! וכן מצינו ברמב"ם [סוף פרק ג' מהלכות
מעשה הקרבנות], שאין מתודה על השלמים,
אבל אומר עליהם דברי שבח.

1331. צריך להבין, הרי חוני עצמו אמר שאין
מתפללין על רוב טובה, ואיך עתה ביקש
מהקדוש ברוך הוא שיפסקו הגשמים? ועיין
בדרשות חתם סופר [דרוש ל' אב תקע"ב].

וכתב, שנראה ש"פר הודאה" אינו מלשון
וידוי, אלא מלשון תודה. כפי שמצינו במסכת
ברכות [נד א]: ארבעה צריכים להודות וכו'.
והביא חוני קרבן זה בשם כל ישראל, לאות
תודה על החסד שעשה עמם הקב"ה. עיין שם.
ובקרבן העדה [על הירושלמי, פרק ג' הלכה
ט'] כתב, שהביאו פר תודה להודות לה' על הנס
שעשה להם. וכיון שהוא מביאו ומודה לה', הרי
הוא כאילו אומר שדי לו בגשמים אלו.
אמנם במצפה איתן כתב, שרש"י חולק על
הרמב"ם, וסובר שמתודיין על שלמים.

1332. העץ יוסף מבאר בשם מוסיף הערוך,
שכמהין גדלים בתוך הארץ, ומתגלים רק לאחר
שחופרים אחריהם. ואילו פטריות — גדלות על
הארץ.

והמהרש"א כתב, שהיות והתפלל על רוב
טובה שיתבטל, אף שהיה אותו רוב טובה —
לרעה, שהגשמים שטטשו את הארץ, מכל מקום
היה נראה ככפוי טובה, כיון שתחילה ביקש על

1333. רש"י במסכת ברכות כתב: "שיצא שמך
בגדולה וחשיבות".

1334. כפי שמצינו במסכת ברכות [יט א]: בכ"ד

לי אגוזים, שקדים, אפרסקים, ורמונים! —
ונתן לו כל תאותו.

ועליך הכתוב אומר: "ישמח אביך ואמך
ותגל יולדתיך" (1336).

תנו רבנן: מה שלחו בני לשכת הגזית
[הסנהדרין] לחוני המעגל —

מקרא זה: "ותגזר אמר ויקם לך ועל דרכיך
נגה אור".

שדרשו מקרא זה כלפי חוני. וכך דרשו:

"ותגזר אמר". אתה, חוני, גזרת מלמטה, על
הארץ, שירדו הגשמים, ושיפסקו הגשמים,
והקדוש ברוך הוא מקיים מאמרך מלמעלה.

"ועל דרכיך נגה אור". דור שהיה אפל מחמת

שאלו שנים אלו, שלא ירדו בהם גשמים,
כמו שני אליהו הם, שנשבע לאחאב שלא
ירדו גשמים שלש שנים, וביקש מהקדוש
ברוך הוא, ונתן את מפתחות גשמים בידו
של אליהו, האם לא נמצא שם שמים מתחלל
על ידך?!

שהרי אם כך הוא, שמצד אחד קיימת כבר
שבועה שלא ירדו גשמים, ומצד שני אתה
נשבעת שלא תזוו עד שירדו גשמים, יוצא
שאיך שלא יהיה — יש כאן שבועת
שוא! (1335)

אבל מה אעשה לך, שאתה מתחטא
["מתחטא" — לשון חטא הוא] לפני המקום
— ובכל זאת עושה לך רצונך, כמו בן
שמתחטא על אביו — ועושה לו רצונו.
ואומר לו: אבא, הוליכני לרחצני בחמין!
שטפני בצונן [רחוץ אותי במים צוננים]! תן

במסכת מועד קטן טו א: נהג נזיפותא בנפשיה
תלתין יומין]. ואלמלא חוני אתה, גוזרני עליך
אני נידוי.

1335. מקשים, אם כן, היאך נשבע אליהו שלא
יבוא טל ומטר, אולי נשבע צדיק אחר קודם
לכן?

וביאר הבן יהוידע, שאליהו היה נביא, וידע
בנבואה שלא נשבע צדיק אחר. ואם יישבע
בעתיד צדיק אחר, הרי הוא יידע על כך בנבואה,
ויתיר שבועתו. שהרי הוא לא נשבע שלא ירד
מטר כלל, אלא שירד רק על פי דבורו ורשותו.

1336. אביך — הוא אביך שבשמים. אמך — זו
כנסת ישראל. ותגל יולדתך — הם אביו ואמו
ממש, מולידיו. מהרש"א.

מקומות בית דין מנדין על כבוד הרב. והגמרא
מביאה שם את המעשה של חוני: "המגיס דעתו
כלפי מעלה — מאי היא? דתנן, שלח לו שמעון
בן שטח לחוני המעגל: צריך אתה להתנדות,
ואלמלא חוני אתה גוזרני עליך נדוי וכו'. ופירש
רש"י, שצריך היה להתנדות לפי שהטריח לפני
המקום: לא כך שאלתי, לא כך שאלתי, כמה
פעמים. וכבוד המקום — כבוד הרב הוא.
ולכאורה אין זה כפי שנתבאר בגמרא להלן,
שהטענה על חוני היתה, אילו שנים כשני אליהו
וכו', שעלול היה להיות ממעשה זה חילול ה'.
וכתב הגבורת ארי, ששמא "חדא ועוד"
קאמר. שהטעם המוזכר כאן בגמרא, הוא טעם
שני לנידוי.

ובשם הגר"ח מוולאזין מביאים, שכך שלח
לו שמעון בן שטח: צריך אתה להתנדות, כלומר,
אתה בעצמך צריך לנהוג נידוי [כפי שמצינו

צער על עצירת הגשמים (1337) — הארת אותו בתפלתך.

עוד נאמר בהמשך אותו מקרא: "כי השפילו ותאמר גוה, ושח עינים יושע: ימלט אי נקי, ונמלט כבר כפיך".

וכך דרשו מקרא זה כלפי חוני:

"כי השפילו ותאמר גוה". דור שהיה שפל — הגבחתו (1338) בתפלתך.

"ושח עינים יושע". דור ששח [היה כפוף] בעונו — הושעתו בתפלתך מן המיתה, על ידי שהבאת להם שובע.

"ימלט אי נקי". דור שלא היה נקי (1339) מעוון — מלמתו מעונש בתפלתך.

"ונמלט כבר (1340) כפיך". מלמתו, את הדור, במעשה ידיך הברורין (1341) (1342).

אמר רבי יוחנן: כל ימיו של אותו צדיק, היה

מצטער על הבנת מקרא זה (1343) שנאמר בתהילים: "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים". והיינו, שגלות בבל, שנמשכה שבעים שנה, היתה כחלום (1344).

אמר ותמה חוני בליבו: מי איכא דניים שבעין שניו בחלמא [האם יתכן שאדם ישן שבעים שנה בשינה אחת ללא הפסק]? (1345)

יומא חד הוה אזל באורחא [יום אחד הלך חוני בדרך].

חזייה להווא גברא דהוה נטע חרובא [ראה אדם שנטע עץ חרוב].

אמר ליה חוני: האי, עד כמה שניו טעיין [עץ זה, תוך כמה שנים הוא טוען פירות]?

אמר ליה אותו אדם: עד שבעין שניו [עד שבעים שנה].

אמר ליה חוני: אם כן, למה לך ליטוע עץ זה, שספק גדול הוא אם תהנה מפירותיו?

1337. כינוהו "דור אפל" משום שאמרו חז"ל: המצפה לשולחן אחרים — עולם חשך בעדו. ועל ידי עצירת גשמים רוב בני אדם נצרכים לאחרים. בן יהודע.

1338. כי "גוה" — עניינו גדולה ורוממות. מצודת ציון.

1339. "אי נקי" היינו אין נקי. כמו "אי כבוד" [שמואל א, ד].

1340. היינו ברור ונקי. רש"י ומצודת ציון.

1341. כלומר, מילת את הדור מעונש, על ידי מעשיך הטובים והברורים. ויתכן עוד לבאר, ש"מעשה ידיך הברורים" היינו תפילתו הברורה של חוני.

1342. עיין במהרש"א שהאריך לבאר למה שלחו לו כדברים האלה.

1343. עיין בחידושי הגאונים שהאריך לבאר מאמר זה.

1344. המצודת דוד על הפסוק [תהלים קכו א] מבאר: כאשר ישיב ה' מן גלות בבל את בני ציון, יאמרו אז: הנה כל הצרות שעברו, הרי הם כאילו חלמנו חלום. כלומר, לרוב הטובה שיהיה להם אז, ידמה להם שלא היו הצרות באמת, כי אם בחלום ראו כאילו מצרים להם.

1345. הבן יהודע כתב, שנסתפק חוני בכוונת הכתוב "היינו כחולמים", האם הכוונה שבאמת יתכן בטבע האדם שיישן שבעים שנה, או שלא

וכי פשיטא לך דחייית שבעיין שנין [וכי ברור לך שתחיה עוד שבעים שנה]?

אמר ליה אותו אדם: **אנא עלמא בהרובא אשבחתיה** [אני מצאתי בעולם עצי חרובים טעונים פירות], ששתלום אבותי. **כי היכי דשתלי לי אבהתי, שתלי נמי לבראי** [וכפי שאבותי שתלו עבורי, כך אני שותל לצורך בני].

יתיב, קא כריך ריפתא [ישב חוני, וסעד את ליבו בפת].

אתא ליה שינתא, נים [נפלה עליו שינה, ונרדם].

אהדרא ליה משוניתא [עלתה סביבו שן סלע⁽¹³⁴⁶⁾ והקיפתו], ועל ידי כך **איכסי מעינא** [נתכסה מעיני בני אדם, שלא ימצאוהו ויפריעוהו בשנתו], **ונים שבעיין שנין** [וישן שבעים שנה בצופות].

כי קם [כאשר התעורר משנתו לאחר אותן שבעים שנה], **חזיה לההוא גברא דהוא קא מלקט מינייהו** [ראה אדם אחד, שהיה מלקט מפירות אותו חרוב שנשתל לפני שנרדם].

אמר ליה חוני לאותו אדם: **את הוא דשתלתיה** [האם אתה הוא האדם ששתל את החרוב הזה]?

אמר ליה: לא. **אלא בר בריה אנא** [בן בנו של השותל אני].

אמר ליה: **שמע מינה דניימי שבעיין שנין** [מוכח שישנתי שבעים שנה].

חזא לחמריה דאתילידא ליה רמכי רמכי [ראה חוני שלאתונו, שרכב עליה לפני שנרדם, נולדו ולדות רבים]

וכיצד היה הדבר?

האתון היתה אז מעוברת, וילדה זכר. ובא עליה אותו וולד, ונולדו להם ולדות⁽¹³⁴⁷⁾.

אזל לביתיה [הלך חוני לביתו]. **אמר לחו** [אמר לבני הבית]: **בריה דחוני המעגל מי קיים** [האם בנו של חוני חי]?

אמר ליה בני הבית: בריה ליתא [בנו של חוני איננו. שכבר נפטר]. **בר בריה איתא** [בן

של זמן הגאולה?! וכשידע שישן שבעים שנה, ונתקיים הכתוב, קיבל נחמה שיתקיימו תנחומי הנביאים.

1346. כך פירש רש"י. ובערוך הביא עוד פירושים: א. מקום גבוה מפסיק בין שתי שדות. ב. כמין גומא. ג. כגון אילני סרק.

1347. כך ביאר רש"י. ומשמע שהוא סובר שהאתון היתה עמו בין הסלעים, ולכן רק באופן זה היו יכולים להיוולד לה וולדות.

יתכן הדבר, ואין זו כוונת הכתוב.

אמנם עדיין יש להבין, למה היו צריכים להוכיח לו זאת מן השמים באופן זה, שיישן הוא עצמו שבעים שנה, ולא השיבו לו במראה החלום וכדומה שאכן יתכן הדבר? ועיין **בן יהודע** מה שביאר בזה.

והרי"ף כתב, שהיות והפסוק אומר "בשוב ה' את שיבת ציון", שהיה זמן הגלות כחולם חלום, והיה שבעים שנה ולא נתקיים [כי לא ידע עדיין שיתכן שיישן אדם שבעים שנה], ומה נעשה לגלות המר, שאין לסמוך על התנחומים

בנו ישנו].

אמר להו לבני הבית: **אנא** [אני הוא] חוני המעגל.

לא הימננהו [לא האמינו לו] (1348).

אזל [הלך] חוני לבית המדרש.

שמעיהו לרבנן דקאמרי [שמע את החכמים כשהם אומרים]: נהירן שמעתתין כבשני חוני המעגל [ברורה לנו שמועה זו שלמדנו עתה, כפי שהיו השמועות ברורות לנו בימיו של חוני המעגל].

דכי הוי עייל לבית מדרשא, כל קושיא דהו להו לרבנן — הוה מפרק להו [שכאשר היה חוני נכנס לבית המדרש, היה מיישב כל קושיא שהיתה להם לחכמים].

אמר להו לחכמים: **אנא** ניהו [אני הוא חוני המעגל].

ולא הימננהו, ולא עבדי ליה יקרא כדמבעי

ליה [לא האמינו לו, ולא כבדוהו כראוי לו] (1349).

חלש דעתיה [חלשה דעתו] של חוני (1350), בעי רחמי — ומית [ביקש רחמים שימות — ומת].

אמר רבא, היינו דאמרי אינשי [זהו מה ששגור בפי בני אדם]: או חברותא, או מיתותא [אם אין חבריו של אדם נוהגין בו כבוד, נוח לו שימות] (1351).

אבא חלקיה, בר בריה דחוני המעגל הוה [בן בנו, כלומר — נכדו, של חוני המעגל היה]. וכי מצטריך עלמא למיטרא [וכאשר נצרך העולם למטר], הוה משרדי רבנן לגביה [היו שולחים אליו חכמים, שיבקשו ממנו להתפלל על כך], ובעי רחמי, ואתי מיטרא [והיה מבקש רחמים, והיה בא מטר].

זימנא דרא איצטריך עלמא למיטרא [פעם אחת הוצרך העולם למטר].

שדור רבנן זוגא דרבנן לגביה, למבעי רחמי

1348. כתב העיון יעקב, שנענש באותו מידה. לפי שאמר "מי איכא דניים שבעים שנה"? לכן לא האמינו לו, במה שאמר שישן שבעים שנה.

1349. המהרש"א מביא, שבירושלמי מביאים מעשה בחוני המעגל, שהיה בזמן בית ראשון, וישן מחורבן בית ראשון שבעים שנה, עד שנבנה בית שני. אבל המעשה שלפנינו היה זמן רב לאחר מכן, בימי שמעון בן שטח. וכתב בעל יפה מראה, שהיו שני בני אדם שנקראו "חוני המעגל". ואותו שהוזכר במשנתנו היה בן בנו של חוני הראשון.

אמנם הביא, שבספר יוחסין כתוב בשם יוסף בן גוריון, שחוני המעגל נהרג מחוץ לירושלים

במלחמות בני חשמונאי. וכתב, שזה מתיישב עם המעשה שלפנינו. כי היות ונעלם מהעולם שבעים שנה, בזמן שהיה ישן בתוך הסלעים, אמרו עליו שנהרג במלחמת בני חשמונאי. ולכן, כשבא אחר כך ואמר שהוא חוני, לא האמינו לו.

1350. כתב הבן יהודע, שאין הכוונה שחלשה דעתו משום גאוה ח"ו, אלא כמאמרם ז"ל "יותר משהעגל רוצה לינוק — הפרה רוצה להניק". והוא היה רוצה להרביץ תורה, ולמסור מה שקיבל מרבותיו. והיות ולא כבדוהו כראוי, לא קיבלו דבריו, ובזה חלשה דעתו.

1351. כך פירש כאן רש"י. ובמסכת בבא

דניתי מיטרא [שלחו החכמים אליו שני תלמידי חכמים, כדי שיבקשו ממנו שיתפלל שיבוא מטר].

אזול לביתה — ולא אשכחהו [הלכו לביתו של אבא חלקיה, ולא מצאוהו שם].

אזול בדברא, ואשכחהו דהוה קא רפיק בדברא [הלכו בשדה, ומצאוהו שם כשהוא עודר את הקרקע].

כג-ב יהבו ליה שלמא [נתנו לו החכמים שלום], ולא אסבר להו אפיה [ולא האיר להם פנים] (1352), אלא המשיך לעסוק במלאכתו.

כפניא [לפנות ערב], כשסיים מלאכתו והלך לביתו, כי הוה מנקט ציבי [כאשר נשא עמו בדרכו הביתה ענפי עצים], דרא ציבי ומרא בחד כתפא [הניח את העצים ואת המעדר שעדר בו על כתף אחת], וגלימא בחד כתפא [ואת בגדו — על הכתף האחרת].

כולה אורחא לא סיים מסאני [לכל אורך הדרך לא נעל מנעלים], אלא הלך יחף (1353). כי מטי למיא — סיים מסאניה [רק כאשר הגיע למקום שצריך לעבור במים — נעל מנעליו].

כי מטא להיזמי וחיגי — דלינהו למניה

[כאשר הגיע למקום שצריך לעבור בין קוצים, הגביה את בגדיו] כדי שלא יקרעו.

כי מטא למתא [כאשר הגיע אבא חלקיה לפאתי העיר], נפקה דביתהו לאפיה כי מיקשטא [יצאה אשתו לקראתו כשהיא מקושטת בתכשיטים].

כי מטא לביתהו [כאשר הגיע לביתו], עלת דביתהו ברישא, והדר עייל איהו, והדר עיילי רבנן [נכנסה קודם אשתו אל הבית, ואחריה נכנס הוא (1354)], ורק לבסוף הכניס את החכמים].

יתיב וכריך ריפתא [ישב אבא חלקיה ואכל פת], ולא אמר להו לרבנן איתו כרוכו [ולא אמר לחכמים שיבואו אף הם לאכול].

פלג ריפתא לינוקי [חילק אבא חלקיה פת לילדיו]. לקשישא חדא [לילד הגדול יותר נתן פת אחת], ולזוטרא תרי [ולקטן — נתן שתיים].

אמר לה לדביתהו [אמר אבא חלקיה לאשתו]: ידענא דרבנן משום מיטרא קא אתו [יודע אני שהחכמים באו בגלל המטר, לבקש שאתפלל עלין].

ניסק לאיגרא וניבעי רחמי [הבה נעלה

כדרך שמשיבים שלום לאנשים חשובים.

1353. הבן יהודע כתב שלא היה הולך יחף ממש, אלא כרך סביב רגליו חתיכה של בגד ישן, כדי להפסיק בין רגליו לקרקע. אמנם לא היה אותו בגד מגן עליו מנשיכת נחש ועקרב.

1354. אף שאמרו בגמרא במסכת ברכות [סא א]: לא ילך אדם אחרי אשה, ואפילו היא אשתו,

כתרא [טז ב] פירש: אם אין לאדם אוהבים — נוח לו שימות.

1352. כך כתב הבן יהודע. שאין הכוונה שלא השיב להם שלום כלל, שהרי אין בכך ביטול מלאכה, ולמה לא ישיבם?! אלא שהחזיר להם שלום בעוד שהוא עוסק במלאכה, ולא נשא פניו אליהם להביט בהם כפנים צהובות ומאירות, ולהראות להם איזה תנועה של חיבה וכבוד